

Анотація

У статті розглянута проблема використання системного підходу у педагогічних дослідженнях для розробки системи коригуючого контролю для навчання майбутніх інженерів-педагогів. Виділені головні компоненти коригуючого контролю: цілі, задачі, зміст, засоби, методи, форми, способи, результат реалізації, взаємодія суб'єктів контролю.

Аннотация

В статье рассматривается проблема использования системного подхода в педагогических исследованиях для разработки системы корректирующего контроля для обучения будущих инженеров-педагогов. Выделены главные компоненты корректирующего контроля: цели, задачи, содержание, средства, методы, формы, результаты реализации, взаимодействие субъектов контроля.

Summary

The article focuses on proving system approach in pedagogical researches for development the system of correcting control for training of future engineers-teachers. The main components of correcting control are allocated: purposes, tasks, contents, means, methods, forms, results of realization, interaction of subjects of control.

Ключові слова: коригуючий контроль, системний підхід, навчання, інженери-педагоги, модель.

Ключевые слова: корректирующий контроль, системный подход, обучение, инженеры-педагоги, модель.

Key words: correcting control, system approach, training, engineers-teachers, model.

Подано до редакції 15.02.13.

УДК 378.22+377.35+372.4

©2013

Пилипюк Т.В.

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ» В СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Посилення уваги вчених, психологів, педагогів, медичних працівників, діячів культури до стану підготовки майбутніх учителів початкової школи зумовлено тим, що навчально-виховна діяльність учителів початкових класів є одним із найважливіших чинників, що впливає на формування особистості молодшого школяра.

Професія вчителя початкової школи є унікальною в педагогічному середовищі. Від рівня фахової підготовки першого вчителя, його високого професіоналізму, умінь продукувати індивідуальний стиль педагогічної діяльності, готовності творчо працювати, самовдосконалюватися, впроваджувати нові підходи до організації і здійснення навчального процесу в молодших класах залежить ефективність навчально-виховного процесу в початковій школі. Тому сучасні дослідники (А. Богуш, О. Савченко, Л. Хомич та ін.) приділяють особливу увагу різним аспектам підготовки педагогічних кадрів для роботи з молодшими школярами.

З огляду на зазначене, сучасне суспільство висуває до особистості вчителя особливі вимоги, пов'язані з тими змінами, що відбуваються в соціальній сфері та сфері освіти. Професійна діяльність учителя характеризується досить високим рівнем складності, напруженості та інтенсивними міжособистісними відносинами. Йому доводиться здійснювати як заздалегідь заплановані і цілеспрямовано організовані навчальні й виховні заходи, так і часто приймати педагогічні рішення непередбачуваних ситуаціях взаємодії з учнями, їхніми батьками, колегами по роботі, адміністрацією, що стихійно виникають. Якісно новий рівень професійної підготовки готує майбутнього вчителя до такої організації навчально-виховного процесу, під час якої учень набуває та відтворює соціальний досвід, соціальну позицію, культуру суспільної поведінки, самостимулювання соціальної, психічної і фізичної активності; засвоює соціальну інформацію, систему ціннісних орієнтацій; набуває засоби пізнання довколишнього світу; стає здатним до спілкування з людьми, які його оточують.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях приділяється увага професійній підготовці майбутнього вчителя, зокрема змісту педагогічної освіти (А. Алексюк, С. Гончаренко, М. Євтух, І. Зязюн, та ін.); оптимізації методів і прийомів професійної підготовки майбутніх учителів (Д. Кавтарадзе, М. Поташник, Т. Яценко та ін.). У роботах зарубіжних авторів (К. Вейн, Дж. Дікінсон, Р. Морган, В. Саймон та ін.), а також у дослідженнях Міжнародного комітету з освіти ЮНЕСКО, у спеціальних виданнях університетів (Йельського, Чикагського, Гарварда, Кембриджа) розглядаються проблеми інтелектуальної наповненості педагогічної професії [3].

Удосконалення національної системи освіти в Україні передбачає новий підхід до педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової школи, здатних до ствердження цінностей людського життя, виховання й навчання, педагогічної діяльності загалом.

Педагогічні працівники мають стати основною рушійною силою відродження та створення якісно нової національної системи освіти. У зв'язку з цим головна увага має бути зосереджена на «підготовці нового покоління педагогічних працівників, підвищенні загальної культури, професійної кваліфікації та соціального статусу педагога

до рівня, що відповідає його ролі у суспільстві». У законі України «Про вищу освіту» уточнюється основна функція системи вищої освіти – «відтворення й передача новим поколінням досвіду минулої та сучасної культури, підготовка їх до наступної діяльності, формування у молоді на гуманістичних засадах світоглядних принципів». Ефективність роботи освітніх закладів залежить не лише від програм навчання і виховання, а й від особистості педагога, його взаємин із дітьми. Кожний талановитий, висококваліфікований, вдумливий педагог поєднує у своїй практиці загальнотеоретичні досягнення педагогіки, власний досвід, особистісні переваги та особливості дітей, з якими він працює [5].

Формування цілей статті... Метою статті є аналіз стану підготовки майбутніх учителів початкової школи на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження... Проблему професійно-педагогічної підготовки та формування особистості сучасного вчителя досліджували О. Абдуліна, І. Богданова, А. Богуш, О. Дубасенюк, В. Журавльов, Е. Карпова, Н. Кузьміна, З. Курлянд, А. Линенко, А. Маркова, Т. Осипова, О. Павлик, В. Сластьонін, Л. Спірін, Р. Хмелюк, О. Цокур та ін. Основними напрямками підготовки майбутнього вчителя ними визначається комплекс методологічних, педагогічних, методичних проблем, які ставляться і розв'язуються через залучення студентів вищої школи до практичної педагогічної діяльності, спрямованої на підвищення рівня їхнього професіоналізму.

Під час здійснення професійної підготовки великого значення набуває своєчасність надання майбутньому вчителю початкової школи повної і точної інформації про особливості соціалізації молодшого школяра як соціального суб'єкта та перспективи його розвитку для планування і реалізації навчально-виховного процесу в класі. Професійна підготовленість допомагає вчителю в нестандартних умовах приймати правильні рішення, оволодіти педагогічним мисленням, усвідомити ставлення до своєї діяльності з метою полегшення інтеграції особистості школяра із соціальним середовищем. На важливості гуманістичної підготовки майбутнього вчителя наголошує низка державних документів (Закон України «Про вищу освіту», про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів та ін.), в яких зазначається, що підготовка дітей і молоді до свідомого життя повинна проходити в атмосфері взаєморозуміння та злагоди, з повагою до державного та соціального устрою; визначаються вимоги до рівня сформованості в особистості соціальних і громадянських якостей з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності; наголошується на гнучкій й адекватній запитам практики підготовці фахівця.

Учитель початкової ланки освіти повинен мати базовий рівень знань і вмінь із соціалізації молодшого школяра, методики, психології та педагогіки, необхідний для реалізації навчально-виховної діяльності та володіти відповідними знаннями про вікові особливості соціалізації учня, оскільки саме специфіка означеного процесу висуває високі вимоги до рівня його теоретичних знань і практичної підготовленості. Він має спрямовувати навчально-виховний процес на особистість учня, щоб він мав необмежені можливості для самостійного та ефективного соціального розвитку.

Зміст поняття «підготовка» в педагогічній енциклопедії розглядається як сукупність спеціальних знань, умінь й навичок, якостей, трудового досвіду й норм поведінки, які забезпечують можливість успішної роботи з визначеної професії; як процес повідомлення відповідних знань й умінь» [8]. За педагогічним словником «підготовка» – це формування та збагачення настанов, знань та вмінь, які необхідні індивіду для адекватного виконання специфічних завдань [6]. Енциклопедія професійної освіти визначає «підготовку» як загальний термін стосовно прикладних завдань освіти, коли передбачається засвоєння певного соціального досвіду з метою його подальшого застосування під час виконання специфічних завдань практичного, пізнавального чи навчального характеру. Причому такі завдання найчастіше пов'язані з певним видом регулярної діяльності. Сенс поняття «підготовка» розкривається у двох його значеннях: як навчання, тобто, як деякий спеціально організований процес формування готовності до виконання майбутніх завдань, та як готовність, під чим розуміють наявність компетенції, знань, умінь та навичок, необхідних для успішного виконання певної сукупності завдань [12]. Згідно з Українським енциклопедичним словником «підготовка» визначається як «запас знань, отриманий будь-ким». Там же зазначається, що цей термін походить від слова «підготувати», сутнісними значеннями якого є «результат навчання – як процесу надання необхідних знань для чогось» та «сукупність попередніх дій, які полегшують реалізацію якихось подальших дій чи процесів» [11]. У великій радянській енциклопедії поняття «підготовка» визначається як сукупність спеціальних знань, умінь та навичок, що дозволяють виконувати роботу в певній галузі діяльності [4].

Зауважимо, що науковці також по-різному підходять до трактування поняття «підготовка». Так, М.Васильєва вважає, що під терміном «підготовка» слід розуміти процес формування, удосконалення знань, умінь, навичок, якостей особистості, необхідних для виконання діяльності, здійснюваної в ході навчання, самоосвіти або професійної освіти [3]. Б.Бім-Бад розглядав це поняття як систему професійного навчання, яка має за мету прискорене оволодіння тими, хто навчається, навичками, які необхідні для виконання певної роботи, групи робіт [7]. У свою чергу, С. Головін зазначав, що це – підготовка людини до оволодіння певною професією та виконання відповідної професійної діяльності на достатньо високому рівні [10].

На нашу думку, «підготовка» – це процес в якому, формуються та вдосконалюються професійні знання, уміння, навички та особистісні якості, що необхідні в майбутній педагогічній діяльності.

Професійна підготовка в науково-практичній літературі також має різні тлумачення. Наприклад, у Законі України «Про вищу освіту» професійна підготовка визначається як здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю. За педагогічним словником професійна підготовка є системою професійного навчання, метою якої є прискорене набуття тими, хто навчається, навичок, необхідних для виконання певної роботи або ж групи робіт [2]. Досить часто професійну підготовку розглядають як сукупність уже отриманих людиною спеціальних знань, умінь та навичок, особистісних якостей, власного досвіду роботи та усвідомлених норм поведінки, що забезпечують можливість успішної роботи з певної професії; або, з іншого боку, як процес повідомлення майбутнім фахівцям відповідних знань та формування в них умінь і навичок.

Деякі з науковців (О. Абдуліна, Н. Кузьміна, Н. Тализіна та ін.) зазначають, що професійна підготовка майбутніх учителів – це процес формування й набуття настанов, знань та вмінь, необхідних спеціалісту для належного виконання спеціальних завдань навчально-виховного процесу. Інші – (Л. Ахмедзянова, І. Богданова, І. Зязюн, Е. Карпова, Н. Кічук та ін.) наголошують на тому, що професійна підготовка майбутніх учителів – це цілісний процес засвоєння й закріплення загальнопедагогічних та соціальних знань, умінь і навичок [1].

О. Абдуліна вважає, що загальнопедагогічна підготовка вчителя початкової школи – це процес учіння студентів у системі навчальних занять з педагогічних дисциплін і педагогічної практики й результат, що характеризується певним рівнем розвитку особистості вчителя, сформованості загальнопедагогічних знань, умінь і навичок. Система загальнопедагогічних знань, умінь і навичок є загальною, єдиною необхідною кожному педагогу, зокрема, вчителю початкової школи для реалізації його соціально-професійних функцій [1].

Процес підготовки майбутнього вчителя початкової школи на сучасному етапі можна умовно поділити на такі основні компоненти: загальна підготовка (методологічно-розвивальна); спеціально-професійна (психолого-педагогічна, методична); особистісна підготовка (самовиховання особистості майбутнього педагога, його самовизначення). Сучасний навчальний план, який відображає зміст професійної підготовки майбутнього спеціаліста, передбачає, що важливе місце в системі професійної підготовки вчителів початкової школи належить дисциплінам психолого-педагогічного циклу. Виокремимо загальнопедагогічну підготовку як елемент загальної, спеціально-професійної та особистісної підготовки майбутнього вчителя початкової школи. Результатом такої підготовки є оволодіння студентами певним рівнем змістовно-процесуальних та наукових засад педагогічної діяльності, формування у них цілісного комплексу загальнопедагогічних знань, умінь, навичок [3].

Підготовка майбутніх педагогів до майбутньої професії здійснюється як під час вивчення загальнотехнічних та фахових дисциплін, так і в ході вивчення психолого-педагогічних дисциплін. Відтак, саме у студентські роки необхідно формувати в майбутніх педагогів психолого-педагогічну готовність до професійної мобільності кваліфікованих робітників та постійного самовдосконалення.

У зв'язку з цим, зазначає С. Батишев, потрібна щоденна і наполеглива праця над розвитком здібностей до педагогічної діяльності, формування комунікативних умінь, власної професійної мобільності, педагогічної культури і фахової майстерності. Необхідно створити всі умови для формування та розвитку якостей особистості педагога до професійного навчання, які будуть сприяти вискоєфективній майбутній професійній діяльності [11].

З огляду на те, що педагогічна діяльність за своєю природою має творчий характер, ми вважаємо, що з метою формування та розвитку психолого-педагогічної готовності майбутнього педагога професійного навчання до формування професійної мобільності, необхідно у процесі підготовки у вищому навчальному закладі формувати такі професійно значущі якості педагога, як: креативність, творчі вміння, вміння розв'язувати методичні задачі, застосовувати активні методи навчання, уміння аналізувати результати власної діяльності. Водночас, слід зауважити, що педагог початкової школи також повинен виявляти інтерес і сам займати активну позицію щодо пошуку нових ресурсів свого розвитку.

Висновки... Підсумовуючи, доходимо висновку, що підготовка майбутніх учителів початкової школи у вищому навчальному закладі повинна передбачати залучення майбутніх педагогів до різноманітних форм організації навчання із використанням активних методів навчання. Особлива увага викладачів вищого навчального закладу повинна бути зосереджена на розвитку творчого потенціалу, формуванні стійкої мотивації і готовності кожного студента до саморозвитку, самоактуалізації і самоуправління, що є запорукою формування та розвитку ключових і професійних компетенцій та психолого-педагогічної готовності до формування професійної мобільності майбутніх учителів початкової ланки освіти.

З огляду на зазначене, перспективу подальших досліджень вбачаємо у визначенні сутності поняття «творча самореалізація майбутнього вчителя початкової школи».

Література

1. Абдуліна О. Личность студента в процессе профессиональной подготовки / О. Абдуліна // Высшее образование в России. – 1993. – № 3. – С. 165-171.
2. Большая советская энциклопедия : в 30 т.— М. : Сов. энцикл., 1975. – Т. 21. – 640 с.
3. Васильєва М. Теоретичні основи деонтологічної підготовки педагога : дис. д-ра пед. наук: 13.00.04./

- Марина Петрівна Васильєва. – Х. : ХДПУ імені Г.С.Сковороди, 2003. – 432 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
 5. Державна національна програма «Освіта. Україна ХХІ століття». Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 3 грудня 1993, № 896 // Освіта. – 1993. – № 44-46.
 6. Педагогічний словник / За ред. М. Д. Ярмаченка. – К. : Пед.думка, 2001. – 514 с.
 7. Педагогический энциклопедический словарь / гл. ред. Б.М. Бим-Бад ; редкол. : М. М. Безруких, В. А. Болотов, Л. С. Глебова [и др.] – М. : Большая Рос. энцикл., 2008. – 528 с.
 8. Российская педагогическая энциклопедия / под ред. А. М. Прохорова – М. : Науч. изд-во «Большая Российская энциклопедия», 1999. – Т.2. – 423 с.
 9. Словарь практического психолога / [сост. С. Ю. Головин]. — Минск. : АСТ, Харвест, 1998. – 2017 с.
 10. Украинский Советский энциклопедический словарь / [ответ. ред.. А. В. Кудрицкий и др.]. – К. : Глав.ред. УСЭ, 1989. – Т.3. – 772 с.
 11. Энциклопедия профессионального образования. в 3-х т. / Под ред. С. Я. Батышева. – М. : АПО, 1999. – Т.2. – 440 с.

Анотація

У статті аналізується сутність процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи в сучасній педагогіці, обґрунтовується думка про те, що процес удосконалення підготовки майбутніх учителів початкової школи може бути ефективним, якщо у процесі їхнього навчання застосовувати активні методи, що сприятимуть формуванню їхніх професійних знань, умінь, навичок і будуть спрямовувати майбутніх фахівців на творчу самореалізацію в майбутніх професійній діяльності.

Аннотация

В статье анализируется сущность процесса подготовки будущих учителей начальной школы в современной педагогике, обосновывается мнение о том, что процесс совершенствования подготовки будущих учителей начальной школы может быть эффективным, если в процессе их обучения применяют активные методы, способствующие формированию их профессиональных знаний, умений, навыков и будут направлять будущих специалистов на творческую самореализацию в будущей профессиональной деятельности.

Summary

The article analyzes the nature of the process of preparation of future elementary school teachers in modern pedagogy, substantiates the view that the process of improving the preparation of future elementary school teachers can be effective only if in the process of learning to use active methods of contributing to the formation of their professional knowledge, skills and will guide future professionals for creative self-fulfillment in their future careers.

Ключові слова: підготовка, професійна підготовка, майбутні вчителі початкової школи.

Ключевые слова: подготовка, профессиональная подготовка, будущие учителя начальной школы.

Key words: training, training of professionals.

Подано до редакції 12.03.13.

Рекомендовано до друку канд.пед.наук, доц.Осиповою Т.Ю.

УДК 378.147 : 377.2

©2013

Романчук Н.О.

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Головною метою української системи освіти на сучасному етапі її розвитку є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України. У такому контексті освіта є стратегічною основою розвитку особистості, а пріоритетом державної політики в галузі освіти визначено її особистісна орієнтація.

Відтак, розвиток освітнього простору України детермінується процесами європейської інтеграції, які впливають на всі сфери життя держави, а тому і на стан вищої освіти, що чітко визначено орієнтирами модернізації освітньої діяльності у контексті входження в освітній та науковий європейський простір. За цих умов однією з основних цілей інтеграційного процесу є розширення індивідуальних свобод особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Особистісно орієнтоване навчання розглядається І.А. Зязюном, В.Г. Кремнем, О.М. Пехотою, О.Я. Савченко, С.О. Сисоевою як органічна складова особистісно орієнтованої освіти, сутнісними ознаками якого називаються: спрямованість на розвиток та саморозвиток особистості учня, опора у навчанні на суб'єктний досвід учня, створення умов для подальшої особистісної та професійної самореалізації, варіативність змісту освіти, індивідуалізація навчання, суб'єкт-суб'єктний характер взаємодії учасників навчального процесу.

Формулювання цілей статті... Необхідність реформування системи освіти України, її вдосконалення і підвищення рівня якості є найважливішою соціокультурною проблемою, яка значною мірою обумовлюється процесами глобалізації та потребами формування позитивних умов для індивідуального розвитку людини, її